

V HYDE PARKU

Kotiček govornikov predstavlja meslo s popolno svobodo govora, saj vsakdo sme govoriti, kar koli hoče

Iz skoraj vsakega londonskega dela popele potnika cestna železnica od enega izmed čudežev tega sveta. Vsa dan se vozi nešteto ljudi v Hyde park, kjer se pridružuje večjim ali manjšim skupinam, ki pozorno poslušajo najrazličnejše govornike.

Ta kraj imenujejo »kotiček govornikov«; zares ni nikjer na svetu moč najti čudovitejšega in privlačnejšega kotička. Tu se ljudje seznanjajo z enim izmed velikih načel, za katere se bojujejo in tučel, ki jih na tem mestu izgovorijo samo v enem sončnem nedeljskem popoldnevu. bi Hitler obsedel na smrt tisoč ljudi in španska inkvizicija bi prav toliko živih ljudi sežgala zaradi krivoverstva. Toda Angleži ne strelijo niti ne sežigajo tistih, ki govorijo to, kar mislijo; zadovolji se s tem, da jih poslušajo.

Vsak govornik si mora izposoditi dva stolčka in majhen oder (izposojalnica znaša 6 pennyjev). Tudi nato lahko govori kolikor in o čemer koli hoče, samo nesposobnosti ne. Napasti sme prav isto ustanovo, ki mu pusti, da sme tu govoriti; sme tudi ostro napasti vlado, kritizirati cerkev, oglašati tisk in napovedovati vojno proti tujim silam, ki mu niso povsod. Po parku se sprehajajo pešci, stražniki, ki pazijo na to, da govorniki nihče ne ovira pri izražanju njegovih misli, ter da na govornikovo zahtevo od-

nem ali letnem času pa jih je najmanj po pet do osem. Zbrati poslušalce in jih ob tolikih zabavah znati prikleniti nase, ni majhna stvar; govornik mora biti zelo spreten, duhovit in izobražen, ali pa mora znati pritegniti ljudi z velikim smislom za humor.

Mnogi teh govornikov postanejo splošno znani ter govorijo vsaj enkrat na teden. Eden izmed najprej ljubljenih je bil »Stari Karel«; bil je majhen možček s snežnobelim lasmi in je bil čudovito podoben Lloydu Georgu. Ta podobenost mu je zelo ugajala: kot veliki državnik je tudi on nosil velik ohlapen plašč ter je vedno izbral najvišji oder, da so ga vsi lahko videli ter da mu je vster cim bolj kustril dolge sive lase. Vedno je obravnaval tako znano temo, da so se njegovi govori poslušalci naučili se na pamet ter so v veliko starčev ve-

selje z njim vred peli v zboru cele odstavke, ko je žmel proti krivici, ki mu jo je storilo notranje ministrstvo.

Baje so ga nekoč za zelo kratek čas po krivem zaprli in ko so ga izpustili, se je zaklel, da se bo pošteno maščeval. »Tu imam — je imel navado reči pri tem vtakni rok v notranji žep suknjice in izlekel zavoj starih in orumenelih pisem — pismo pravosodnega ministrstva; toda ljudje so videli, kako je zavoj apert vtaknil v žep in vsa množica je v zboru deklamirala vsebino pisma. »Stari Karel« pa je z vzvišenega odra vse to s slabo prikritim veseljem poslušal in ko je množica končala, je napravil rešen in ponosen obraz ter zakrčkal: »Izvrzek človeštva; toda vsi so že dobro vedeli, kaj bo sledilo in tako se je vsak govornik končal ob splošnem zadovoljstvu in smehu.

Razmotrivanja o politiki

Med abesinsko vojno so v parku govorili črnapoliti študentje, izmed katerih so nekateri bili tako živahni in gostobesedni ter so pokazali takšno silo in tolikšno govorniško spretnost, da so bili poslušalci zares presenečeni. Stevalo njihovih poslušalcev je čisto naraslo na več tisoč mož in žena. Kdor je hotel, da ga je tolikšna množica na prostem in brez zvočnikov mogla dobro slišati je moral imeti močan glas, zlasti če, kot upoštevamo, da so mnogi govorili po več ur.

Tudi med državljansko vojno v Španiji so izjavljali v kotičku govornikov tako napredovala, da bi zaslužila, da bi jih prenesli v kak parlament. Dejstvo je, da bi bilo dobro, če bi ob vsaki mednarodni politični ali gospodarski krizi celo državniški pristojni govorili govorniki v Hyde parku.

Ko govornik konča, pozove poslušalce, naj mu stavijo kak vprašanje. Ravno v njegovih odgovorih se najjasneje pokaže govorniška vrednost. Med poslušalci je mnogo potepuhov, ki v desetih letih niso potrosili za časopise niti dveh pennyjev; vendar pa ti čisto povzamejo besedo s kakim elegantno zastavljenim vprašanjem, kot je bilo na primer naslednje: »Ali je res, gospod govornik, da je sovjetski delegat v Društvo narodov gospod Litvinov prvi izjavil, da je mir nedeljiv?«

Spretni debati

Človek je v Hyde parku mnogokrat zares presenečen nad izredno spretno zastavljenimi vprašanji, ki so na videz popolnoma nedolžna in preprosta, a zaradi dvolednosti in kaploznosti čisto spravijo govornika v veliko zadrego; kajti londonski potepuhi prebijejo mnogo časa v javnih čitalnicah in razpulgajajo izredno obširnim splošnim znanjem. Nekoč je star mož z od sonca ožiganim obrazom nekemu govorniku citiral na pamet dolge odstavke Rousseauja; kljub temu, da je bil govornik dobro pripravljen, je to bilo zanj vendarle preveč. Skromno je stopil z odra in pozval množico, naj zavzame njegovo mesto; mož se ni prav nič obotavljal, ampak je hitro stopil na oder ter dovršeno govoril o čvrstosti in naravi kot o edinem zdravilu za restitucijo sodbene civilizacije. Prvi govornik je namreč govoril o nujnosti uvedbe šolskega pouka do dvajsetega leta.

Zadnja posebnost kotička govornikov je temopolnost po velikim predirjivim oči in dolgo brado. ki si je vtisnil v glavo, da bo londonske spreobrnili k mohamedanstvu. Govori gladko in lepo tekoče angleščino. Pozorno in s smehljajem na obrazu poslušajo ljudje, ki mu zastavljajo vprašanja. Toda brž ko dojamemo, kaj bi poslušalec ved vprašal, postane nestrpen in se ne more več obvladati, ampak postane tako ognjevit, da začne po odru kar plešati, toliči z rokami po naslonu in hiti z nogami po tleh ter kričati: »Dovolj, počakajte, saj ne veste, kaj govorite; dragi prijatelji, pustite, da vam odgovorim z besedami korana.« Brž začne preliskavati oguljene strani svete knjige, dokler ne najde tega, kar je iskal.

Tedaj se znatovito ozre naokoli ter z velikim zanosom in z dolгими presledki prebere tisto, kar je za-

pisal prerok. Ustrezno mesto prebere najprej z velikim občutkom v arabščini. V bližini stoji njegovi učenici: deset do dvajset mladih Arabcev z belimi turbani in z bradami. Vsi stoji s prekršanimi rokami in ko zaslišijo besede iz korana, se tudi ti zmagoslavno nasmejejo, pokažejo snežnobele zobe ter se priklonijo okoli stojecim »neveznikom«. Na splošno se vedejo kot možje, katerih vzornik je svojo trditve podpiri z nepodbitnimi dokazi. Mož na odru pa postaja edleje nestrpnejši in komaj čaka, da bo ustrezno mesto iz korana prevedel v angleščino. Vse se mu zdi tako preprosto in naravno; prikaže nova vprašanja in nova razpravljanja.

Tudi pevke nastopajo

Nedaleč oddal sta dve članici ženskih pomožnih vojaških oddelkov zbrali okoli sebe precejšnje množico ljudi. Vsi skupaj prepevajo razne pesmi in himne. Zaradi tega, da tisti, ki ne poznajo besedila, ni bil prišel v zadrego, sta prinesli s seboj in pritrili na oder velike pole papirja, na katere sta z velikimi črkami napisali besedilo pesmi. Prepevajo o vojski, o zmagi, o Jeruzalemu, o sveti deželi itd. Ko končajo pesem, ena izmed obeh stopi z odra, druga pa pripoveduje, kako se je v vojni čudežno rešila.

Preko odra nekdo drugega govornika je nekdo s kredo ponosno zapisal »Proč z židovi«. Star in treščec ne modroči propagira nov ustroj stenografije, ki ga je on sam izumel. S pomočjo tega ustroja — pripoveduje govornik — bo vsakdo prihranil na dan najmanj tri ure. Nekaj razburjena Italijanka govori,

in takšni angleščini, ki ji je mnogo manjka do popolnosti ter pošilja vraga s krepkimi izrazi v peklo. Gruča mladenčev stopi v krogu in prepeva zadnjo ulično pekevko. Nekd visok in mršav mož z dolgimi in redkimi lasmi ter izredno ljubeznivim obrazom imenuje vsakega poslušalca »brata« ter razpravlja o četrti dimenziji. Poleg njega prijatelj, duhovit in podčrtava važnost teh bodotnih odločitev.

Biddle poroča, da se je enotnost ravnanja, o kateri je govoril predsednik Truman, lepo pokazala v Nürnbergu, kjer so bile 4 države članice sodišča — Združene države, Velika Britanija, Francija in Sovjetska zveza — popolnoma soglasne o osnovnih načelih mednarodnega zakona, na katerem je temeljila nürnberška obsodba. Te enotnosti — pravi Biddle — je bila posledica pripravljenosti vseh 4 držav, da se zedinijo ter opuste svoje različne mnenja, kar pomeni velik napredek, ki je zahteval mnogo prizadevanj.

Price povzročile nesoglasje

Nesoglasje, ki ga je sovjetski član sodišča pri nekaterih starih pokazal, ni prizadelo soglasnosti sodnikov glede samih načel, kakor so to poudarili tudi sovjetski sodniki. Mnenja so se med seboj razlikovala predvsem zaradi različnih izjav pri, ki so si med seboj nasprotovale. Razlike so bile v razlagi dejstev, ne pa v razlagi zakonov. Tako razlike pa so popolnoma zdrav pojavi.

Ne denimisljam, da bodo zaradi to razlage tisti, ki si žele osvoboditi vojne, odnehati preprosto zaradi tega, ker jih ne bi ščitila teorija o suverenosti nedotakljivosti, če bi se kaj takega lotili in izgubili igro, ali pa, da bi to prestrašilo koga, da bi vstopil v vojsko in se boril za svojo državo, ker ga vojska povelja ne bi mogla vedno upravičiti, če bi pregaliz dolžbe mednarodnega prava. Tako sklepanje bi bilo nesmiselno. Pač pa predstavlja nürnberška sodišča drugačen čimtelj za mir. Vojne s takimi sodbami ni mogoče prepričati, vendar pa se bo marsikdo nau-

„Verujem v Ameriko...“

Nedavno je minulo drugo leto, odkar je umrl znani ameriški politik Wendell Willkie, ki se je vse življenje prizadeval, da bi prispeval k sporazumu med vsemi narodi sveta. Na sliki vidimo pokojnega Willkieja, ko je zadnje leto pred smrtjo govoril na sestanku pred svetovnim spomenikom pod goro Rushmore. V ozadju vidimo štiri ogromne kipe Jurija Washingtona, Tomasa Jeffersona, Teodorja Roosevelta in Abrahama Lincoln — štiri najvišjih ameriških predsednikov — ki jih je kipar Gutzon Borglum 14 let klelsal iz žive skale; delo je dovršil leta 1941.

Ob sedanjim običnili Willkiejeve smrti so v Rushvillu odkrili spomenik, na katerega so zapisali naslednje besede:

„Verujem v Ameriko, kajti v njej smo svobodni. Svobodno izbiramo svojo vlado, svobodno govorimo, kar imamo v mislih in svobodno lahko kažemo svoje Boga. Verujemo v Ameriko, ker priznavamo vsakomur pravico do naših svobod in ker delimo svoje pravice s tistimi, ki se z nami ne strinjajo v vseh vprašanjih. Ker ne sovražimo nobenega naroda in ne stremimo po tuji zemlji. Ker imamo velike načrte in zmogljivost, da jih uveljavimo.“

„Danes ni na svetu več oddaljenih točk. V bodotnosti moramo misliti v svetovnih izmerah. Svet se končno začneja zavedati, da narod, ki ga nadprijajo drugi narod, ni svobodni.“

„Svoboda je nedeljiva beseda. Pripravljeni moramo biti, da jo razširimo na vsakogar, bogataša ali siromaka, če se z nami strinja ali ne, kakršnega koli naroda ali barve polti je. Verovati moramo, da je blaginja posameznika — blaginja za vse. Samo delovni ljudje so močni. Samo močni so svobodni...“

niki, ki jim čepice pokrivajo pol obraza; otroške negovalke, ki so prišle semkaj z vozčki; tujci, ki reano poslušajo in bi radi razumeli, kaj govorniki predavajo; poleg vseh teh pa je tudi, mnogovojakov, katerih polit in obraz kaže, da so podaniki daljših britanskih dominacij.

Na tem zelo tesnem prostoru, ki meri le nekaj stotin kvadratnih metrov, je čisto videti tisoč ali še več ljudi, ki pazljivo poslušajo, ugovarjajo, sprajujejo, pejejo, se mejejo ter se rudiijo.

Ko je izbruhnila druga svetovna vojna, so se govorniki iz Hyde parka zbal, da je napadli konec njihovega javnega udeleževanja. Ko so začele na mesto padati bombe, so govorniki vendar še vedno zahajali v park ter govorili in vsakdo je govor zaključil tako, kot da bi

Govorniki v Hyde parku zelo pogosto obravnavajo tudi verska vprašanja. Mnogi so se celo organizirali ter so si zastavili najrazličnejše naloge kot na primer razširjanje evangelizma, mohamedanstva in drugih verstev. Če tudi je število poslušalcev še tako majhno, vendar govorniki vztrajajo in nadaljujejo s izjavami. Nje sliki vidimo moža, ki je na govorniški oder obesil napis združenja, čigar težnje zastopa.

Govorniki v Hyde parku zelo pogosto obravnavajo tudi verska vprašanja. Mnogi so se celo organizirali ter so si zastavili najrazličnejše naloge kot na primer razširjanje evangelizma, mohamedanstva in drugih verstev. Če tudi je število poslušalcev še tako majhno, vendar govorniki vztrajajo in nadaljujejo s izjavami. Nje sliki vidimo moža, ki je na govorniški oder obesil napis združenja, čigar težnje zastopa.

Govorniki v Hyde parku zelo pogosto obravnavajo tudi verska vprašanja. Mnogi so se celo organizirali ter so si zastavili najrazličnejše naloge kot na primer razširjanje evangelizma, mohamedanstva in drugih verstev. Če tudi je število poslušalcev še tako majhno, vendar govorniki vztrajajo in nadaljujejo s izjavami. Nje sliki vidimo moža, ki je na govorniški oder obesil napis združenja, čigar težnje zastopa.

Govorniki v Hyde parku zelo pogosto obravnavajo tudi verska vprašanja. Mnogi so se celo organizirali ter so si zastavili najrazličnejše naloge kot na primer razširjanje evangelizma, mohamedanstva in drugih verstev. Če tudi je število poslušalcev še tako majhno, vendar govorniki vztrajajo in nadaljujejo s izjavami. Nje sliki vidimo moža, ki je na govorniški oder obesil napis združenja, čigar težnje zastopa.

Govorniki v Hyde parku zelo pogosto obravnavajo tudi verska vprašanja. Mnogi so se celo organizirali ter so si zastavili najrazličnejše naloge kot na primer razširjanje evangelizma, mohamedanstva in drugih verstev. Če tudi je število poslušalcev še tako majhno, vendar govorniki vztrajajo in nadaljujejo s izjavami. Nje sliki vidimo moža, ki je na govorniški oder obesil napis združenja, čigar težnje zastopa.

Govorniki v Hyde parku zelo pogosto obravnavajo tudi verska vprašanja. Mnogi so se celo organizirali ter so si zastavili najrazličnejše naloge kot na primer razširjanje evangelizma, mohamedanstva in drugih verstev. Če tudi je število poslušalcev še tako majhno, vendar govorniki vztrajajo in nadaljujejo s izjavami. Nje sliki vidimo moža, ki je na govorniški oder obesil napis združenja, čigar težnje zastopa.

Jugoslovanska

Poročilo ustanove UNRRA o stanju in delu

industrija

Ravnateljstvo ustanove UNRRA je izdalo poročilo o stanju jugoslovanske industrije v pite: letu po umiku nemških zasedbenih čet pa do sredne letošnjega leta. Glavne ugotovitve tega poročila so naslednje.

Predvojna Jugoslavija, ki je imela samo 800.000 industrijskih delavcev in ki je primanjkovala kapitala ter prevoznih sredstev, ni bila velika industrijska država. Razpolagala je za rudniki bakra, kroma in svineca s tekstilnimi tovarnicami v Sloveniji in na Hrvaškem, znamenitim železnicom prevoznikov po vsej državi, rudnikom železa v Ljubiji, železnicami v Zenici, železnicami na Jesenicah, kemično tovarnico Zorka v Sabuni in tovarnici aluminija ter cementarnami v Dalmaciji. Velike razvoje močnost industrije so žele začeli spoznavati. Razvoj proizvodnje električne sile se je ravno dobro začel.

Jugoslovanska država je prevzela upravo te industrije, ki je bila v času zasedbe popolnoma uničena ali vsaj omrtvljena. Vsak nabrtni dvig industrije je moral zato temeljiti na obnovitvenih stremeljih. Četudi so dosegli precejšnje uspehe že v letu 1945, je vendar treba šteti leto 1946 kot odločilno dobo za graditev zdrave podlage za bodočo industrijsko organizacijo.

Na prvem mestu je kot temelj industrijske proizvodnje grozilo vprašanje goriva. Prevoz, pogonska sila in proizvodnja nujno potrebne blaga, vse to je zavzelo od počenih proizvodnje premovalnikov. Zaradi tega so uvedli obsejne ukrepe za povečanje premovalne proizvodnje. Splošno priznavajo pomanjkanje

delovne sile na vseh popripih gospodarskega udeleževanja. Kot ta, košnje sredstvo za odstranitev dela pomanjkanja so uvedli udmalniško delo in tekmovalno med različnimi podjetji v posameznih industrijskih panogah. Dolgotrajnejši ukrepi so predvideli določitev osnovnih mezd, uvedbo akordnega dela in razvoj strokovnih tečajev. Za nekatere tečaje n. pr. za včebanje v uporabljanje opreme za popravilo cest, je UNRRA oskrbela učitelje.

Gorva in kovine

V začetku leta 1946 je znavala proizvodnja trdnih goril približno 60% predvojne proizvodnje, ki pa je nato hitro narasla. Dobave ustanove UNRRA za rudarstvo, ki so veliko prispevale k obnovi, so vsebovale zlasti razstreliva, razstrelilne kapije in vžigalne vrvice.

Proizvodnja železa in jekla je zaradi pomanjkanja koksila in velikih poškodb za časa vojne na nizki stopnji. Pomanjkanje koksila onemogoča, da bi visoke peči delale v polnem obsegu. Nizka proizvodnja visokih peči pa zavlačuje proizvodnjo v železnarh in valjarnah. Začasna pravila so izvirila, toda to omogoča obratovanje samo v 40% zmogljivosti. Namesto 3000 delavcev, ki so delali v teh podjetjih pred vojno, jih je sredi leta delalo samo 2000. Kljub temu težavam dobavljala velika železarnica in železnar v Zenici mošni material za mnoge mostove, tako n. pr. za dogotavljeni most v Novem Sadu. Skoraj vse strojne tovarne so zaposlene s proizvodnjo in popravilom železniških voz. V strojni tovarni v Zagrebu so montirali tri mostove v 13 dneh. Podobna poročila o uspehih prihajajo iz mnogih delavnic iz vseh delov države.

Kovine, razen železa, posebno svinca in bakra, so najvažnejše gospodarske postavke Jugoslavije. Rudniki teh kovin niso tako močno trpeli kot druga industrijska podjetja, tako da so že na jesen leta 1945 rudniki dosegli 60% predvojne zmogljivosti. Iz končnih dobavnih načrtov ustanove UNRRA za kritje potreb jugoslovanske industrije je razvidno, da so zahtevali samo zelo majhne količine specialnih svet potrebnega materiala iz kovin razen železa. Za dobavo materiala za obnovu stisnjenih rudnikov niso predložili nobene zahteve. Videti je, da so se izpopravili škodo, ki so jo povzročili Nemci pri umiku s teh področjih. V zvezi s tem, prav tako pa tudi z dejstvom, da je večji del opreme, ki so jo zahtevali za obnovu rudnikov, namenjen premovalnikom in drugim podjetjem, ki proizvajajo nekovinske rude, je bila glavna skrb ustanove UNRRA pri podjetjih, ki se bavijo s proizvodnjo svinca, bakra, aluminija, ne toliko njihova obnova, kot preiskrba močnosti, da bi proizvodnjo teh tovarin izmenjivali za nujno potrebno industrijsko blago. Pod vodstvom uprave ustanove UNRRA so uvedli takšne izmenjave, ko so izvozili 30 ton svinca v Svoico v zameno za nujno potrebna nadomestna dela za elektrografsko elektrarno.

Največja potreba pri kemikalijah je kalijeva sol in kavišna soda, ki ju rabijo pri proizvodnji stekla, v papirnicah, milarnah in tekstilni ter kemični industriji. Proizvodnja teh kemikalij je danes omejena zaradi uničenja dveh glavnih tovarnic, ne pa zaradi pomanjkanja surovin, ker solarna v Tuzli proizvaja za-

terosem in samohvalis. Razpustili so revijo »Leningrad« ter temeljito pretrli Druženje pisateljev. Film »Dnevnik s monogramom«, ki je stal milijon rubljev, je brez sledi izginil takoj, ko so ga predvajali na filmsko ministrstvo. Okrskali so celo ugledni in na pol uradni list »Izvestija«, ker je objavljali vesti naravnost in neposredno ter puščali dopisnikom, da sami brez vodstva skušajo najti pot za restitucijo mednarodnih vprašanj.

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

Čiščenje umetnikov

ZAKONIK MEDNARODNEGA KAZENSKEGA PRAVA

Predlog strokovnjaka

Sodnik Francis Biddle

Pravi pomen nürnberške sodbe

Biddle zaključuje takole: »Listi...«

Biddle zaključuje takole: »Listi...«

Biddle zaključuje takole: »Listi...«

„PEMEX“

Leta 1938 je mehiška vlada podprala vsa petrolejska področja. Ustanovili so »Pemex« (Mehiški petroleji) — državno podjetje za petrolejsko industrijo.

Zdaj so Mehikani uvideli, da imajo namesto koristi samo škodo zaradi slabega državnega gospodarstva. Z velikimi težavami pridejo do bencina in petroleja: ni ga ne za avtomobile in ne za petrolejke. Govore, da znajo izgube državnega podjetja »Pemex« 100.000 ameriških dolarjev na dan. Na birokratskih položajih sedijo nesposobni pristajaličniki politične stranke in v »Pemex« ima stalne tečaje z delavci, ki so slabo plačani. V osmih letih je bilo to državno podjetje nesposobno, da iz bogatih mehiških petrolejskih področij dobavi dovolj petroleja za domačo porabo: vse je šlo v tujino.

Novi mehiški predsednik Miguel Alemán, tako vsaj mislijo, bo naredil konec temu birokratskemu gospodarjenju. Pravi, celo, da bo potisnil podl vso to drago zgradbo in prepustil gospodarstvo s petrolejem zasebni budi. Potem bodo verjetno Mehikani prišli do bencina za svoje avtomobile in goriva za svoje petrolejke. Delavci pa bodo v državi dobili zaščitnika pred gospodarji; zaščitnika, ki ga danes nimajo, kajti država-Moloh je edini gospodar.

strani izmed poslušalcev tistega, ki dela nered, ga moti, ali mu celo govora preprečiti nadaljevanje govora.

O čem najved govorijo? Na splošno bi snov lahko razdelili v dve skupini: politika in religija. Ko tujec poslušajo takine govore, se čudi toliko izobrazbi in spretnosti, duhovitosti in navdušenosti, ljubezni ter razumevanju. Zelo vidna sestavina vsakega govora je splošni človeški ent, čeprav je večina govornikov nekoliko čudaška in neuravnovešana.

Občinstvo zna govornika zelo hitro oceniti ter ugotoviti, če se izplača ustaviti se ter ga poslušati do konca, ali pa bi bilo morda bolje posvetiti pozornost govorniku, ki govori nekaj metrov oddaljen od tega. Konkurenca je zelo močna; ob lepih nedeljskih popoldnevih govori v enem drevedu govori do dvajset; skoraj ob vsakem dnevu.

Nekateri si niti ne marajo izposoditi govorniškega odra, ampak govorijo kar sredi mimoidočih.

Zelenjava po izbiri

S pomočjo križanja in posebnih prilagojevalnih postopkov spreminjajo lastnosti, rast in okus rastlin

Danes je že možno ustvarjati zelenjavo po vašem okusu: bolj polne koruzne storže, nežno in ostru čebulo, lubenico za severne kraje, zelo zgodnje paradižnike, brskve za ljudi s prebavnimi motnjami, robidnice brez trnja, jagode, sladke kot še nikdar, zelje s še enkrat večjo količino vitamina C, kot ga ima pomaranča — toda to je samo nekaj primerov dobrot, ki so vam ali vam bodo v bodočnosti na razpolago.

Da bi raziskovalci ugodili željam ljudi, so prepotovali oddaljene kraje od Tibeta do Tanganike, od Sibirije do Sijama. Doma je nato stotine znanstvenikov skrbno krizalo različne rastline, preiskovalo ter urejevalo rastline po rodovih. Vsi so se do dvajset let trudili s kakšno čebulo ali fižolom.

Odporni paradižniki

Vzemimo na primer novo vrsto paradižnikov. Do zdaj so bili taki, da so ravno tedaj, ko ste se za vrzel obilnega sadu, nenadoma začeli veneti, se krčiti ter sušiti. Zbog tega ne bo več. Novi paradižniki so praktično imunski za močnejšo ozelelost.

Pred več kot desetletji leti so znanstveniki začeli izboljševati to rastlino. Krizali so najrazličnejše vrste, ki rastejo po svetu. Zbirali so semena iz Zahodne Indije, Srednje Amerike in s pobočij Andov. Niti ena vrsta ni prinesla ozelelosti.

Leta 1931 je ameriški raziskovalec G. N. Walcott na neki sladkorni plantazi v bližini Truyilla opazil, da so na liste sladkornega trsa sedele žuželke, ki se hranijo s sadjem. Walcott je bil v zadregi. Odkod muhe, če ni nikjer sadežev? Pogledal je po goščavi na tleh, da bi našel odgovor. Opazil je zelo majhno trto, polno jagod, ki niso bile večje od konice prsta, tako zvani Andreanov gozdičasti paradižnik. Ni bilo več mnogo videti, ker so muhe pojedle že skoraj vse sadeže. Toda nabral je še prgišče preostalega semena in ga poslal v Washington.

Bilo je pravo odkritje proti ozelelosti izredno odpornega paradižnika. Toda samo muha se more hraniti s temi paradižnikovimi gozdiči. Gojitelji rastlin so vzbujali njegovo borbena kri v lepi veliki paradižnik. Uspeli so. Prvič s paradižnikom «Pan-America», ki ga Američani že sadijo na svojih majhnih vrtovih, drugič z nekim drugim, ki se nima imena in ga smešeno imenujejo preiskovalci; seme bo pripravljeno leta 1947.

Nove vrste solate

«Znašli so nove vrste solate. Vsakdo bi imel rad tako vrsto, ki bi rastle vse leto. Zato je treba sicer se nekoliko počakati, toda prihodnje leto bodo že vzgojili solato, ki jo boste lahko poredali, pa po ponovno in še bujnejše zrastle; tudi listi bodo ostali dalj časa rdi in sočni. Te solate je ime «Sobolts». Njeno seme ne kalí pred letom! Dajmi dnevi.

V Beltsville v Marylandu ima dr. Ross Thompson poln rastlinskih raznih vrst solat — rimeko, ledenko, mehko listnato vrsto, bostonko in celo najnovejšo vrsto, ki ima liste narezane kot petiški, vrste kot ledenka, a svetleje barve. Vse vrste trajajo tako dolgo kot «Sobolts». Zbog delajo s temi vrstami zadnje poskuse in bodo kmalu prišli na trg.

Vrtarji so dobili tudi drugo novo vrsto solate «Groat Lakes» (Velika jezera), nške vrste ledenko, ki napravi glavico celo v vročini. Sonce je ne opali in listi ji ne ovenejo; z njo morete podaljšati solatno sezono za dva ali tri tedne.

Tudi pri čebuli iščejo nove posebnosti. Čebulo bo zrastle dvakrat tako velika kot dosežanja in po vašem okusu: od nežne in sladke do divje in ostru. V Kaliforniji, Utahu in Nevadi se uporabljajo prvo vrsto teh «prirojenih» čebul: nežno belo z rdečo lupino, imenovano Kalifornijska rdeča križanka št. 1. Pripravlja pa še več vrst, vsako primerno za oaze in v zemljo različnih pogojev in prirojenosti za različne okuse.

Tudi druga križanka čebul bodo kmalu pripravljena. Gojitelji rastlin se bodo potrudili, da bodo dobili križanko, čeprav neplodno, ki bi bila večja in bolj kot navadna.

Ustavili so se pri vprašanju, kako pridelovati križanke v veliki množici.

Pri križanju nastopita dve težavi: prvič so cveti tako majhni, da potrebujete čisto pinceto, povečevalno steklo in mirno roko kot kirurg za prenos cvetnega prahu z ene rastline na drugo. Drugič morate biti pripravljeni, da rastlina ni bila s pomočjo vetra in žuželk naključno oplojena s svojim ali cvetnim prahom druge rastline. Če ste se kdaj gledali drobne cvete čebule, si lahko predstavljate, da je nemogoče z roko oprežati vsako čebulo posebej in tako pridelovati dovolj križank za vse vrtarje. Toda dr. Jensen, iznajdalji te nove čebule, je našel novo pot.

Pred približno 20 leti je odkril na neki gredi čebule v Kaliforniji čudno rastlino, ki nikdar ne tvori cvetnega prahu, napravi pa seme, če jo oploji s prahom druge rastline. S pomočjo te neplodne rastline je pridobil na stotine novih. Ta rastlina se namreč zaradi neplodnosti ne more sama opravičiti.

Dr. Boswell je mislil, da je za ugotovitve, kakšna je nova rastlina, treba počakati pet let. V pojavilo je navedel primer paradižnika

Čebulne ovezte opravičujejo na ta način, da jih zavežejo v celofanaste vrečke, v katere so zaprli nekaj muh.

Nasadi jo je poleg vrste navadne čebule; veter in čebule pa so opravile križanje.

Če so cvetovi rastline dovolj veliki, jo je mogoče opravičiti s pomočjo roke. Pri kumarah in lubenicah vrtarji cvetove dar prejšnjemu odpro, trdno ovijajo s papirjem, da ne morejo priti do njih žuželke. Prihodnji dan jih odprejo, opravičijo poljubne rastline med seboj ter jih nato zavijejo v celofanaste vrečke. Tako preprečijo opravičenje s vetrom ali žuželkami in ko seme zraste in dozori, samo raztrga ovojo.

Nova je križana sladka koruza «Golden Grain» (Zlato zrno), ki je mehka in okusna, ima velika zrna polna sladkega mlečnatga soka na posebno velikih kliših in zraste v vislo dveh in pol metrov.

Zanimivo je, da je mnogo rastlin, ki jih poznate kot vašo najboljšo zelenjavo, bilo prej divjih in so jih prinesli z vseh strani sveta čim bolj poljskega oddelka za raziskovanje in uvedbo rastlin. Njihovo največje odkritje je bila rastlina, ki je pripomogla k izboljšanju skoraj vsake vrste spinače: to je divji regrat, ki ga je Frank N. Mayer odkril leta 1920 blizu Liacyanga v severni Mandžuriji.

Perujski plevel

Gojitelji oddelka urada za zelenjavno industrijo so bili tudi zelo presenečeni zaradi neke druge najdbe v Peruju. Neprijetno najdo kot kak plevel in se razpenja po tleh. Ni podobna paradižniku, je pa oddaljen sorodnik ter odprta nima samo proti fužijski ozelelosti, ampak tudi proti neki drugi nadlogi paradižnikov. Dr. Boswell se mnogo nadeja od nje in od neke druge perujske rastline, ki se imenuje Lycopersicon Parvianum. Je preprosta rastlina in njene jagode so zelene barve. Odporna je proti boleznim, ki uničujejo paradižnike. Tri leta so se gojitelji trudili, da so jo križali s paradižnikom. Končno so dobili rastlino, ki nosi sadeže vseh velikosti in barv — roza, zelene in blede ružene. Vendar se ne vidi, če bo

rastlina plodna. Po Boswellovih besedah bo morda rastlina, ki ene bo v ponos pridelnikom in upanje prihodnosti.

Ne smete misliti, da znanstveniki dosežijo svoj smoter v nekaj dneh. Na primer pred petimi leti so se vlagalci kumaric pritožili, da so kumare preveč zavite za hitro vlaganje. Si so k dr. Georgeu Staru ter mu razložili, da bi radi ravno kumarico. «V redu, gospodje», ji odgovoril. «Nasikajte mi, kakšno si želite». Nasikali so mu jo v naravni velikosti. Spravil je papir v žep. Čez tri leta jih je poklical k sebi: «Kumarice je gotova. Pridite k meni in si jo ogledajte». Prišli so, in niso bili zadovoljni. Eden je rekel, da je prekratka, drugi, da je previtka. Dr. Star je vzil iz žepa papir, na katerega so mu nasikali zaželeno velikost ter dejal: «Vzemite kumarice in jih primerjajte s sliko Primerjal so in kumarice so se do črte ujemale.

Dr. Boswell je mislil, da je za ugotovitve, kakšna je nova rastlina, treba počakati pet let. V pojavilo je navedel primer paradižnika

Vsak človek ima svoj god, siromak in bogatin. To je lepa navada. Če se vse leto živa duša ni zmenila zate, ta dan se te vendar spomni, da se ne čutiš čisto zapuščenega na svetu. Tako ima tudi vsaka cerkvena najmanjša, najbožnejša podružnica, enkrat v letu svoj god in praznik.

Sv. Rok menda ni prvak med svetniki; ali svetnik je vendar; čast se, svoje cerkve ima po vsem vernem svetu in svoj god in praznik tudi kakor kateri si bodi drug svetnik. Svojo cerkev ima tudi v Prilejsu, majhno, skromno, vendar čedno, prijazno cerkev. Na vsoštenem prostoru stoji cerkev, tako da se od nje vidi daleč po deželi. Poslopje je nizko, tudi zvonik se ne dviga mnogo nad streho; najvišji stebrič stoji na dveh podstavcih; pletenega dekla roka zabene zlahka kamen iz njegove jabolke. Tudi veliki zvon sv. Roka v Prilejsu ne služi zaradi svoje velikosti in teže po svetu; korenjak bi ga nesele nekoliko korakov v desnici in morda manjšega tudi za prazen v letici. Vendar se zvečer kaj prijetno razlega njun glas po dolini, četudi morbiti ne prav tako kakor tisti slavni »zgodinski zvonovi« v narodni pesmi.

Sv. Rok in njegova cerkva v Prilejsu sta praznovala svoj god, Lep, jasn dan je bil tisto nedeljo, ko je bil shod. Pravi shod! Shajali so se ljudje praznično oblečeni od vseh strani iz okolice častit svetnika, ki je vse leto pozabljen samotari. A danes je bil lahko zadovoljen s svojimi dostiki. Prej ta dan je bil cerkvenik, drugič pošten krojač, cerkvenik prido osnaki, pajkovec po kotih potrebit in jo tudi olepšal, kakor je vedel in znal.

Več dni, da, več tednov prej se začne pripravljati in počiva otrok, kako naj se vedejo, da bo spodobno, Bogu in ljudem po volji. Mati zabučuje sinku, kako naj vedno roke »gaj dala« in v oltar gleda, kaj delajo gospodje; Bog ne da odsvirati se po cerkvi! Otroci poslušajo prelepe materine nauke, obeta in gotovo tudi skleno v svojem nedolžnem srcu, da bo ravnal po materinih besedah; ali če hočemo odkritosrčno govoriti, moramo reči, da včasih poslušajo, kakor pravijo, samo z enim ušesom; nehotoma mu misli uhašajo na stran, na posvetne stvari. Nove obleke se veseli in odpušči, ki ga čaka, mu rojijo po glavi. Tako je povsod, tako je bilo tudi v Prilejsu. Ali tukaj je bilo še nekaj posebnega, kar je silno mikalo mladi zarod. Matera so natančno pripravljali in razlagali otrokom zgodbe o svetem Roku. Toda glavna oseba v povesti mladim poslušalcem ni bil svetnik sam, vse njih misli so se vrtile ob njegovem psikiu, ki sloji, kakor pravijo, v velkem oltarju s kruhom in gobico poleg svetnika in ga tako lepo gleda.

In res je bilo tako. Podobar samovak ga pač ni bil izdelal s tako posebno umetnostjo; nekako lesen je bil, ker je bil iz lesa; malo okoren tudi, glavno je imel nekoliko predebelo, zabuhlo, ali poznalo se je vendar, da je pasje ga plemena žival, ne kaka mačka ali morebiti ris! Tudi kruhek je bil dobro narejen; videlo se je, da je iz bele moke; lepo rumenkast je bil, dobro pečen in čez sredo zarezan. Ne smemo se torej dušiti, da je mlada pobodnost ves čas svoje »adolege« oči strmel uprta v to čelo krepkega, zdravega realizma!

Ta dan je bil Prilejsanom najmenjšeletni v letu. Svojega posebnega v pratiki zaznamovanja se je niso niti imeli kakor so sedaj tržani, ne za živino, ne za blago; svetega Roka praznik jim je bil tudi za semanj in dan. Veliki trgovci pač niso obiskovali tega sejma, a manjši prodajalci, ki nosijo svoje blago oprto od hiše do hiše, so imeli tu svoje zbirališče. Vsega je bilo na izbiri, cesar si more želiti preprosto kmetijsko srovo, moško, žensko in otroško;

Shod pri Sv. Roku v Prilejsu

Josip Stritar

Pisatelj in pesnik JOSIP STRITAR (1836-1923) je bil doma v Podsmreki pri Veliki Lašahi. Kot gimnazijec se je v ljubljanskem Alojzijeviski areal s kasnejšim voditeljem slovenskega dela Levstikom.

Stritar je študiral klasično jezikoslovje, toda po končanih študijah ni stopil v državno službo, ampak je po tedanjih navadi poučeval otroke bogatih družin, o podučitvah pa je poteval po Evropi. V prvem zvezku zbirke «Klasja» je izdal Prešerna, h kateremu je napisal edinstveni uvod ter postavil velikega pesnika na pravo mesto. Pozneje se je Stritar posvetil

literarni vzgoji slovenske mladine. Njegov prvi pripovedni spis je bila novela »Svetinova Metka«.

Leta 1870 je Stritar ustanovil svoj »poslovni list Zvon«, za katerega je napisal vodilni roman Zorin ter mnogo pesmi in literarnih pogovorov. Kmalu se je Rosano in Sodnikove. V starosti se je posvetil mladinsko slovu.

Poleg Levstika je Njegov pesni so na zunanji blestaje in dogane, vendar jim manjka pravega posniškega občutja in globine. Posebnost pa je njegov jezik, pretehtan do zadnjega izraza — slovenski salonski jezik.

Njegov pesni so na zunanji blestaje in dogane, vendar jim manjka pravega posniškega občutja in globine. Posebnost pa je njegov jezik, pretehtan do zadnjega izraza — slovenski salonski jezik.

usnja, sukna, klobukov, blaga ženskam za krila, lepo pisanih rut, raznih dragocenosti, ki jih kupujejo mladeniči dekletom za odpuške, prav poceni; otroboj oko se ni moglo nagledati raznovrstnih igračk, ki so bile tu razložene: vozovi, konji, noži, pisalke, vse se je dobivalo, samo da oče in mati niso bili predrži; tudi za usta je bilo vsega dovolj.

Kdo bi pa tebe tu pozabil, ti posteni in spoštovanjeni vredni zastopnik prave domače slovenske obrtnosti, ki neustrašno močijo — ne morebiti kakšne »deleže« — a dobroga človeka in lesenega blaga; ti pravi hišni prijatelj vsake slovenske gospodinjice! Mnogo prepira je med vama, ti hvališ, ona graja, ti praviš, ona se brani; tako daleč sta si narazen, človek bi mislil, da nikdar ne prideta skupaj; a slednjič se vendar pogodita, kup je gotov in oba sta zadovoljna — na tihem. Najprej pa je pri tem prepiru trpel ubogi lonec, ki sta se zanj pogajala; zdaj si ga ti s sključnim kazalcem razbijaš, da bi pokazal mater, kako je trden, kako lep glas ima; zdaj ga je zopet ona ravno tako, samo malo manj krepko.

Pozdravi te Bog, ti ponos kranjske dežele, posteni Ribničani! Vse te pozna, vse se ti posmehuje; kdor utesne, te oponaša, tebe in tvojo govorico; natujejo in nakladajo ti usakovrstne neumnosti; ti jih voljna prenašaš s svojim suhim blagom po svetu; neumnega, smešnega se delaš sam, ljudem na veselje in kratke čas, da rajši kupujejo v tvoje blago: lonce, skleda, latvice, dase, lesene zlice, stla, rešeta in česar je še treba pri hiši. Malo pravih slovenskih redoljubov, da niso v otroških letih zajemali s tvojo zloco iz tvoje skleda! Bodi mi zdrav, ti in tvoj zvesti tovariš, suhorebrni konjček! — Kdo ga ne pozna, te ga tvojeja konjček Lep res ni, ne mlad, ne gladke kože, da bi se muha na njem razbesnela; plaši se ne, raztežeta deznika se ne boji, ne otročjega krika; zato pa je neustrašno, potrpežljivo s malim zadovoljnim kakor ti; tudi ti nisi mladi in lep, ne dobro rejen, a korenjak in postojanši si od nog do glave!

Po bozi službi, ki so jo mladi gospod iz trga opravljali s tako posebno slovesno dostojnostjo, se začne živo gibanje in kupčevanje na prostoru pred cerkvijo, kjer je tudi Ribničan razložil svoje blago. Mnogoča se pobisi razdeli v posamezne grupe. Znanke stikajo glave ter si tožijo svoje krize in težave; potem se razhajajo nakupovati; možje si tlačijo in prišga-pijo pipe; pogovarjajo se in modrujejo o vojski, o letini, o davkih, o raznih običajnih zadevah; mladeniči ogledujejo dekleta. Deček se drži obeta; ne da bi se bal, tako majhen ni, tudi on ima svoje želje in potrebe, ali sam svoj se ni, da bi imel svojo mošnjo, kakor jo ima starejši brat; ta si lahko kupi, kar hoče. Očeta je treba prositi, da se omeji in mu da nekaj drobca, drugo si že sam oskrbi.

Poldne je odsvrnilo. Na kosilo je bilo treba misliti, ali prav za prav na južino, kakor se pravi po kmečkih. V srečnem Prilejsu se je danes jelo za veliko žlico. Po stari in, redimo, tudi lepi navadi je vabil vsak Prilejsčan svoje sorodnike in znance, ki so bili prišli na shod, v goste. Tega so se ljudje tudi nadejali, vendar se je vsak branil in izgovarjal, človek bi mislil, da ne bo moči nikogar prepovoriti; ali slednjič so se vendar vsi omajali, tako da je imela vsaka hiša v Prilejsu svoje goste. Kdor ni bil nikamor vabiljen, mu tudi ni bilo treba stridati, samo da je imel kaj ovenka in mošnjici. Dva krmnarja iz trga sta točila, vsak na enem koncu; in priročno se je tudi kaj dobilo.

Tako je bilo vse veselo in dobre volje v Prilejsu, vsaj enkrat v letu.

BETATRON

Velika pridobitev atomske fizike

Ime betatron izvira od grške črke beta, s katero fiziki označujejo elektrone, ki imajo veliko energijo, kot so na primer tisti, ki jih vsebujejo radioaktivne snovi; k temu so dodali še grško predpono tron, ki pomeni s pomočjo. Iz tega izhaja, da betatron pomeni sredstvo za proizvajanje elektronov velike jakosti.

V fizikalnem inštitutu univerze v Illinoisu so zgradili novo napravo, ki more proizvajati najmočnejše žarke X na svetu in o kateri menijo, da predstavljajo največji napredek zadnjih desetih let na področju atomske fizike. Ta naprava se imenuje betatron ter jo je izdelal in zgradil mladi profesor D. W. Kerst; omogočajo jo nov postopek za pospeševanje hitrosti elektronov, ki izhajajo iz betatrona s hitrostjo, ki prav malo zaostaja za hitrostjo svetlobe (300.000 km na sekundo in ki je ne more po hitrosti prekašati nikak tvari delce). Naprava ima jakost 20 milijonov volt-elektronov; iz tega sledi, da ti elektroni proizvajajo žarke X s napetostjo 20 milijonov voltov.

Hitrost, ki jo da betatron elektronom, je večja, kot jo je kdaj koli mogla povzročiti kak naprava. Učinek teh elektronov — merjen s »curies«, ki je merila enota v atomski fiziki — je isti, kot ga ima 1800 gramov radija, kar je Stritar toliko, kot znašajo trenutne zaloge radija na svetu in predstavlja vrednost 15 milijonov dolarjev.

Sorodnik ciklotrona

V znanstvenih laboratorijih bo betatron zveličal mesto, ki bo zelo blizu ciklotrona (silno močna naprava za razbijanje atomov, ki jo je izumil profesor E. O. Lawrence s kalifornijske univerze). Betatron in ciklotron se v določenem smislu dopolnjujeta: ciklotron pospešuje hitrost protonov — težki delci, ki predstavljajo jedro atomov — betatron pa pospešuje hitrost elektronov, ki so nekakšni lahki planeti, ki krožijo okoli atomskega jedra. Masa protonov je 1840 krat večja kot elektronov, toda oba delca imata enak električni naboj, ki sta nasprotni znakov. Zaradi tega razlik je betatron s elektroni visoke energije odprl široko področje raziskovanj, ki je za atomsko fiziko popolnoma novo.

Vendar je notranja sorodnost betatrona in ciklotrona samo v tem, da oba s pomočjo elektrike pospešujeta hitrost atomskih delcev. Bistvo obega naprav pa je dokaj različno. Ciklotron pospešuje hitrost protonov s tem, da jim daje določena števila sunkov, medtem ko se ti premikajo v obliki spirale v posebni popolnoma brezžarčni cevi; nasprotno pa povzroča betatron elektonom stalne sunkove. Ciklotron tehta 60 ton in ga s vsemi potrošniki napravami ne bi bilo mogoče spraviti v garažo, kjer je prostora za dva avtomobila. Betatron pa z vsemi potrošniki napravami ne tehta več kot 4 tone in je manjši kot navadna pisalna miza in z vsemi pomožnimi stroji ter nadzorovalnimi napravami vred ne zavzema več prostora kot nekoliko večja omara. Za obratovanje potrebuje ciklotron jakost 150 kilovoltov, medtem ko jih za betatron zadostuje samo 30.

Na univerzi v Illinoisu deluje betatron že nad eno leto; v tem času je pokazal velik znanstveni pomen in praktične možnosti, ki jih ima za medicino, industrijo in tudi kato znanost.

V medicini pomeni betatron zdravljenje zelo prodornih žarkov X in še bolj zaradi elektronov z zelo veliko silo silno važno orodje v boju proti raku. Tudi v industriji je njegova uporaba zelo zanimiva. Pri raziskovanju na področju atomske fizike uporabljajo betatron kot najmočnejšo napravo za razbijanje atomov; posebno važno je dejstvo, da je moč skrbno nadzorovati število in silo delcev, ki jih oddajajo atomi in pa zaradi tega, ker da lahkim elektronom takšno brzino, kot je ne more povzročiti nobena druga naprava.

Pomen za zdravstvo

Prodorna moč žarkov X s napetostjo 20 milijonov voltov daleč preseka moč tistih žarkov X s napetostjo 400.000 voltov. Ki so jih zdaj uporabljali v bolnišnicah v terapevtske namene. Zlasti preučevanja so pokazala, da imajo betatronovi žarke X posebno prednost v tem, da je njihova največja učinkovitost približno 4 cm pod kožo, medtem ko dosežajo žarki X učinkujejo predvsem na površini kože in proti notranjosti njihova sila zelo hitro upada. Po zkusi so tudi pokazali, da s to napravo lahko zdravijo tkivo, ki leži globoko pod kožo, ne da bi to kaj vplivalo na kožo ali na maskešno tkivo, ki se nahaja tik pod kožo.

Medtem ko bodo betatron v industriji lahko uporabili v najrazličnejše namene, je zelo verjetno, da najmočnejši žarke X skoraj ne bo mogli praktično uporabljati, kajti njihova narava je takšna, da prav nič ne pridobijo na prodorni silni, četudi povečujejo voltazo. Znanstveniki, ki so delali poizkuse z betatronom, so dokazali, da po treh milijonih voltov nadaljnje povečevanje njihove prodorne sile ne poveča, ampak jo celo zmanjša, kar se je najjasneje pokazalo pri

svincu, ki ga navadno uporabljajo za varkovanje teh žarkov. Ta rezultat je popolnoma v skladu s teoretičnimi predvidevanji o spreminjanju energije v materijo. Po tej teoriji se spreminjanje energije v materijo prene pri napetosti enega milijona voltov.

Silo žarkov X, ki jih proizvajajo betatron, morejo zelo natančno nad-

tronov. To so prve točne mere, ki so jih ugotovili pri tako visokih silah.

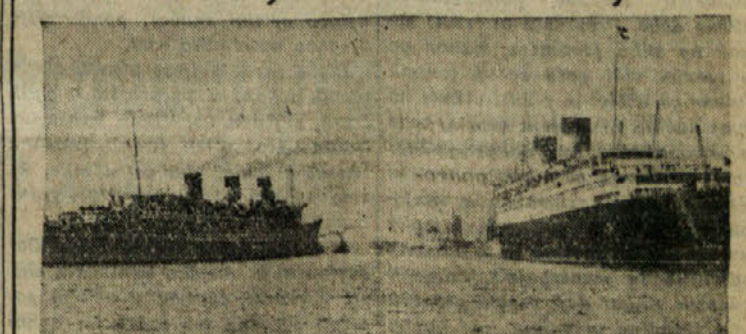
Betatron bo omogočil tudi preučevanje učinkov žarkov X na tistih področjih, kjer so jih do zdaj mogli opazovati samo s kozmičnimi žarki. Prof. Kerst namerava sestaviti betatron, ki bo proizvajal elektrone s 100 milijoni voltov. Seveda tako visoka sila nima nobenega praktičnega pomena v industriji ali medicini — vsaj za zdaj — toda imela bi zelo velik pomen za znanost, ker bi omogočila nemoteno proizvajanje in preučevanje učinkov, ki jih imajo kozmični žarki. Uspeli, ki jih bodo mogli doseči in iz tega izvirajoče prakse koristiti — če bodo mogli proizvajati kozmične žarke v laboratoriju — so možnosti, o katerih do zdaj znanstveniki ne morejo niti sanjati.

Prof. Kerstov betatron sestoji v bistvu iz dveh delov: močan elektromagnet in podaljšana cev, s popolnoma brezžarčnim prostorom. Elektromagnet tehta 3 tone in pol ter ga sestavlja 17.500 ploščic iz silicijevega jekla. Njegova polna imata premer 48 cm. Cev je dolga 48 cm, široka 10 cm in debela 5 cm. V tej cevi krožijo elektroni po silnicah zelo močnega magnetnega polja. Izlazeva jih razbije na zion — podobno kot elektrone ravnotežne družbe je izjavil, da bodo v omejenih tovarnah na dan izdelali 500 takšnih traktorjev. Vsak traktor bo stal 343 funtov šterlingov in predvidevajo, da bo povpraševanje »po njem tako veliko, da jih bodo v kratkem času prodali za vsoto 1500 milijonov funtov šterlingov.

Porazdelitev silnice so zelo skrbno preučili. Ugotovili so, da napravijo elektroni v cevi v sedemdesetstese-tirki sekunde pot 400 km, torej dosežejo brzino skoraj 300.000 km na sekundo in silo 20 milijonov volt-elektronov. Kadar dosežejo elektroni največjo jakost, jih usmerijo proti posebni antikatiodi, kjer proizvajajo silno močno izžarevanje žarkov X s napetostjo 20 milijonov voltov, ali pa pustijo, da prodrajo skozi stene cevi, pri čemer tvorijo poseben svet elektronov, ki imajo silno veliko brzino ter jih bodo lahko uporabljali v najrazličnejše industrijske in znanstvene namene.

zervati. To posebnost so izrabili v ta namen, da so doleci točno količino energije, ki je potrebna za razkrojitev atomov različnih elementov. Tako so n. pr. ugotovili, da je za razkrojitev jedra bakra potrebna energija 11 milijonov volt-elektronov in za razkrojitev jedra ogljika sila 19 milijonov volt-elek-

Kraljici morja

Po dolgem času sta se spet srečala največja britanska prekocean-ska parnika «Queen Mary» in «Queen Elizabeth». Na levi je videti «Queen Mary», ki jo vladilci vlečejo v matično pristanišče.

Marion L. Hargrove

Mladi pisec iz velikimi uspehi

Marion L. Hargrove je pisec humoristične knjige iz vojaškega življenja »See Here, Private Hargrove«, ki je doživela v Združenih državah ogromen uspeh.

Bivši urednik vojnega tednika ameriških čet »Yank« Hargrove je danes eden izmed najbolj čilanih urednikov tednika »Salute«, ki je meseca marca 1946 nadomestil tednik »Yank«, Hargrove je zelo

»Charlotte News«. Po tej zadnji službi pa se je hitro povzpeli na različne stopnje novinarskega poklica, dokler končno ni postal podpravitelj časopisa.

Julija 1941 so ga mobilizirali. V vojaškem taborišču je doživel vrsto nečestov in je zaradi tega nestravno končal v kuhinji. Svojo nesrečo je je znal izrabiti in je vse svoje humoristične dogodivščine objavil v »Charlotte News« pod naslovom »In the Army Now«. Ponejše je razne »odločke« razne funaškok-mičnega romana o ponosnem vojaškem vojštanu zbral v knjigi pod naslovom »See Here, Private Hargrove«. Knjiga je imela izredni uspeh in so jo zaradi njene poučnosti natisnili v dveh milijonih izvodov; pozneje pa so snov uporabili še za izdelavo filma.

Novinar in ravnatelj

Maja 1942 so Hargrove, ki je med tem postal že kaplaj, premestili v uredništvo »Yanka« v New York. Marica naslednjega leta je je bil že narednik ter je odšel kot vojaški dopisnik »Yanka« na Kitajsko, kjer je pozneje postal upravni ravnatelj revije, ki so jo tedajali v Indiji za področje Kitajske, Burme in Indije. Leta 1944 se je kot glavni urednik revije vrnil v New York, petnajst mesecev pozneje pa je kot dopisnik odpotoval na Filipine.

Med vojno je Hargrove sodeloval tudi pri drugih revijah, »Yankove« članke so pozneje zbrali v antologiji »The Best from Yank«, ki so jo objavili leta 1945.

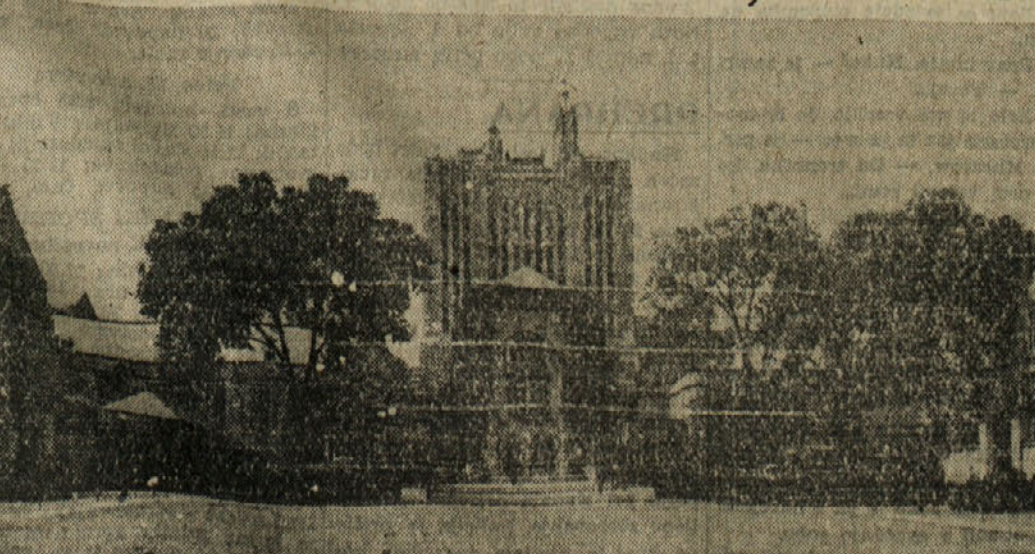
Is vojaške službe so ga odgnali oktobra 1945; Hargrove se je želel naseliti na deželi, da bi se mogel posvetiti pisateljevanju. Napravil je tudi turneja konferenca, na katerih je ovrstlil svoje vojaške izkušnje in potrebo po demokrati-zaciji vojske. Kot vojak je bil pripadnik »American Legion«.

December 1945 je Hargrove poročil sodelavko revije »Mademoiselle« v »Charlotte«, kjer je menjal več služb: bil je nastavitelj nekoga kina, časopisni sel, reklamni agent in košično korektor pri časopisu značaja.

Toda pol navzgor

Po štirinajstmesnem obiskovanju Junior Collegeja v Belmont Abbey (Sev. Karolina) je Hargrove odšel v Washington, kjer je nekaj časa delal v nekem baru. Vrnit pa se treh milijonih voltov nadaljnje povečevanje njihove prodorne sile ne poveča, ampak jo celo zmanjša, kar se je najjasneje pokazalo pri

Univerzitetna knjižnica

Yalska univerza je ena tmed najnamenitnejših ameriških visokih šol. Ustanovili so jo leta 1701 v New Havenu v državi Connecticut

KULTURA

Mušič in Cadorninova
v »Umetniški galeriji«

V soboto 16. novembra so se po-
novno odprla vrata tržaške Umetni-
ške galerije v drevoredu XX. Sep-
tembra. To pot sta se nam pred-
stavila umetnika Zoran Mušič, naš
stari znanec, slovenski rojak iz Go-
rice, in gđ. Ida Cadorninova iz
Benetk.

Mušič razstavlja zbirko 10 tem-
per, 27 platen ter 10 risb, kar vse
predstavlja rezultat naporov v re-
ševanju sodobne slikarske proble-
matike in v poglabljanju umetni-
škega izražanja.

Pogled po razstavi je prijatno
presenetljiv. V ospredje stopajo
elastična platna — letošnje ustvaritve
v povsem novi luči. Ta nenavadni
pojavi Mušičevega preokreta dva
umetniška obzora, dve paleti,
dva pomena nasprotujeta si na-
stanka. Iz tega razloga je nje-
gova razstava razvojno ostro loče-
na v dve razdobje: preddachausko
in podachausko.

Preddachausko dobo označujejo
slike od leta 1939 do 1943 (po raz-
stavem katalogu slike št. 1 do 10),
svetle in temne, v tehniki, ki so
tako znanke za Mušičev tempore-
ment. Krajinske motive, pogosto
vezane s figurativno kompozicijo,
pregrajani s temno kontrastnimi
pregrajanimi črtami in sivih poltonih.
Podlaga tem slikam je tridimenzio-
nalna raba.

V podachauski dobi risba izgine;
slikar išče v novi predstavi iz čiste
slikarske vrednote. Iz grafičnega
pola, iz sivih poltonov
prehaja nen-oma v mehko —
toplo zanašano liriko in v brezme-
rni imaginarni svet — v svet poezije
barv — na torišče čiste slikar-
stva.

Pri dojamu Mušičevih slik no-
vostega datuma opaziti se do-
bitno spremembo: slikar v do-
mislji vse predmete prekriva in
dematerializira ter jih podaja na
platnu v širokih ploskvah dveh
razsežnosti; tretjo je izpuštil. S
tem si je odprl tudi bližnjico v in-
stintivnem. V vseh njegovih zadnjih
delih se kaže močan osebni poudar-
ek v težnji izražanja čistih sli-
karskih vrednot in v tistem smislu,
katerega obravnava velika učena
slikarstva zahoda poimpresioni-
stične dobe. Preprosto bi rekli: sli-
kar ne slika predmeta, kakor ga
v resnici vidi pred seboj, ampak
kakor ga doživlja in v duši občuti na
svoj način; po svojem občutju tada
v sodobnem duhu. Slikar podaja
torej predmete brez podrobnosti v
širokih barvnih ploskvah s skopi-
mi sredstvi in ustvarja visoke
umetniške vrednote in finih barvnih
odtenih in medsebojnih barvnih
odnosih. Slikar daje osebnostni pečat in
vse trenutne predstave, pri kateri
podrobnosti sploh ne pridejo v po-
stev, ker slika je močnih širokih
potiskov barva sozvočja in njihove
vrednote. Takega slikarja prirja-

ZANIMIVOSTI

ČUVAJ DIVJAČINE
NA LOVU

V ameriških narodnih parkih,
kjer je prepovedan vsak lov, mo-
remo vedno videti čuvaja divja-
čine, ki gre na lov, toda ni oborožen
s puško, temveč s lokom in pu-
ščico. Grešmo, če mislimo, da tu
ni kaj v redu. Izpolnjevanje mora
važno nalogo. Znamo, da živali, ki
so pod njegovim varstvom. Če hoče
namreč zasledovati potovanja jele-
nov, mora divja, katere hoče štiti,
nekako zaznamovati. Če bi jih v
to namen lovili, bi se plašile. Zato
uporabljajo enostavnejše sredstvo:
puščica dvaja ima na konci pri-
trjeno gobico. Preden jo streljati
proti črtvi, jo pomoči v barvo. Ko
se puščica dotakne hrbta živali, se
barva razlije po koži in zapusti
madež, po katerem jo čuvaj lahko
spozna. Jeleni se mnogo ne zmenijo
za tako »streljanje« in šele po več
streljih postanejo nemirni.

Indijska vlada je v sporazumu s
pokrajinskimi vladami izdale od-
redbo, s katero je prepovedala ka-
jenje opija.

JULIJSKA KRAJINA

Ameriška misija v Jugoslavijo
Zbrala bo ostanke dveh letal »C47«

Izjave majorja Pella in načelnika misije majorja Morrow

GORICA, 21. novembra — Danes odhaja iz Gorice v Ju-
goslavijo ameriška vojaška misija, ki jo sestavljajo štirje častniki
in šest mostov z namenom, da zbere ostanke dveh letal »C47«, ki
so na njenem ozemlju. Vest o odhodu misije je včeraj jutraj
dal podpolkovnik W. J. Skelly dopisnikom zavezniki-
kov v uradu »Public Relations« 88. ameriške divizije. Kot je
znano, gre za dve vojaški potniški letali, ki sta bili sestreljeni
v preteklem avgustu, in sicer prvo v bližini Bleda ter drugo v
bližini Kranja.

Na vprašanje dopisnikov je čast-
nik glavnega stana 88. divizije ma-
jor P. Pell pojasnil, da bo misija
vodil častnik ameriških zračnih sil
v Evropi major Morrow in da je
bila sestavljena na podlagi spora-
zuma z jugoslovansko misijo in
polne odobritve jugoslovanske vla-
de, ki je in bo dala vse pomoč,
da ostanke letal najdejo. Trajanje bivanja
v Jugoslaviji, bo odvisno od okoli-
ščin; danes se ne vedo, ali bodo ob-
vratili o uspehih obvestili tisk.

Nadaljnja pojasnila je dal novi-
narjem major Morrow sam, ki je
dopolnil spregledane podrobnosti
v uradu. Pojavi se naloge misije, ki
spada pod poveljstvo IX. skupine
ameriških zračnih sil ter osebje, a
katerim razpolaga in možnosti za
reševanje letal. Potrudi je, da nudi ju-
goslovanska vlada polno podporo
zvez s svojim poveljstvom misije na
čeloval ameriški vojaški atade pri
jugoslovanski vladi.

Major Morrow pa je odločno za-
nikal, da bi bil tedaj na letalih
predmeti ali stvari, ki bi mogle za-
biti jugoslovanske vlado.

Major Morrow je zaključil, da bo
misija najprej odpovala v Ljub-
ljano, od tam pa na področja, kjer
leže ostanke obeh letal.

Na neko vprašanje je major Pell
odgovoril, da še ne vedo, ali bo

Seja občinskega sveta

Včeraj je bila redna seja občinskega sveta, na kateri so med drugim odobrili povišanje trošarine na tuje alkoholne pijače in peneča vina na 100% kar odgovarja najvišji ceni, ki jo je dovolila Zaveznika vojaška uprava, medtem ko bo zna-
šalo zvišanje trošarine za domača peneča vina samo 50%. Nadalje so sklenili, da bodo morali prizadeti, ki želijo, da jih vpišejo v seznam ubogih, dokazati, da njihovi dohodki ne presegajo 6.000 lir na mesec za eno osebo, 7.500 lir za družino dveh oseb, 9.000 lir za družino treh oseb i. t. d. do izvestne meje.

PREHRANA

Razdeljevanje riža. Danes se je začelo razdeljevanje obroka 500 gr riža za vse potrošnike v mestu; kane razdeljevanja 30. t. m.; cena 65 lir za kg.

TRŽAŠKA KRONIKA

Visoki zavezniški častniki
pregledali policijo v novih uniformah

Govora generala Hardinga in po kovnika Bowmana
o dosedanjih zaslugah in bodočih visokih nalogah

Poveljnik britanskih sil v Sredozemlju general sir John Harding je včeraj pregledal 150 agentov civilne policije Julijske krajine, ki so prvič nosili nove uniforme. Svečanost je bila zgodaj popoldne na parnemodni vojaški policijski šoli pri policijski vojašnici Beleno. Generala Hardinga so spremljali poveljniki 88. ameriške pehotne divizije general Brian E. Moore, poveljnik prve britanske oklepne divizije general C. F. Lowen ter višji častnik za civilne zadeve Alfred C. Bowman.

V paradi je nastopila neka skupina v popolni uniformi, druga brez plašča, nato policija na konjih, skupina s motornimi kolesi, dva jekla skupina z žarometi, rezervna skupina in okoli 6 agentov s smučmi.

Nova uniforma je temnomoderne barve in je po izjavah navzočih po-
dobna uniformam londonske policije. Jopiči imajo visok ovratnik, dva žepa in svetle nikljske gumbe. O-
vojke so predvidene samo za poseb-
no službo, pendrek pa mora biti skrit. Pokrivalo za mostvo je črna
plutovinasta celada, častniki pa do-
dali nosilne navadne cepice ter lahke
modre arajse in jopiči z zavilanim
ovratnikom.

General Harding se je živahno za-
nimal za novo policijsko opremo
ter se je med pregledom večkrat us-
tavil. Po pregledu je imel general
Harding naslednji govor:

»Zelo zadovoljen sem, da sem
imel možnost pregledati vas v vaših
novih uniformah. Te uniforme so
lepe, prikladne za službo in udob-
ne. Upam, da bodo postale popular-
ne med policijo.

»Spominjajo me na uniforme, ki
jih nosi londonska metropolitanska
policijska, ki je znana po svetu za-
radi svoje vplutnosti in ugleda, ka-
kor tudi po svoji visoki poklicni
splošnosti. Kljub vsem kritikam
slabo obveščeni in neprijazno raz-
položenih krogov vem, da policija
Julijske krajine navdajajo ista ti-
soka načela kot londonska metropo-
litanska policija. Ob tej priliki
vam želim čestitati na napredku, ki
je dosegel policijski zbor. Ne
pustite v svojem prizadevanju,
da boste še višje dvignili vaš velik
ugled.

»Noben agent naj ne zgreši ni-
kakega slabega dejanja, ki bi one-
častilo uniformo, katero nosi. Ved-
no naj vado stori najprej svojo
dolžnost kot policist. Upam, da bo-
ste to storili. Vsem želim veliko sre-
če.»

Po govoru generala Hardinga so
agenti strumno korakali mimo odra
in po večalscu. Po odhodu gene-
rala Hardinga, Moore in Loewe-
na so agenti znova korakali po
večalscu, nakar je imel po kovnik
Bowman nanje naslednji govor:

»Ob številnih prilikah sem se u-
deležil demonstracij in vaj policijskih
sil in vedno sem dobil ugoden
vtis o vedenju, zmoglosti in navdu-
šenju, da bi postali še uspešnejši.
Vedno mi je bilo v veliko zadovolje-
nje, da se to zanimanje in prizade-
vanje nadaljuje kljub resnično
močni gonji kleten in samotnosti.

»Člani policije Julijske krajine
niso več ameriški. Lansko leto so
si pridobili izkušnje s teletimi po-
licijskimi upravniki, ki to jih sre-
čavali povsod in pri katerih so si
pridobili sposobnost in samozna-
nje. Ta policija je zdaj zrela in se
dosega polni razvoj, čeprav se se-
veda ni popolna. Čutim, da je ta
priložnost posebno pomembna. Vsa-
ki skupini, ki je končala to šolo
sem rekel: Pomnite, da ste civilisti,
ne vojaki in zato predvsem službo-
niki in ne gospodari, čeprav mora-
te v posebnih primerih in v omeje-
nih časih začasnoma izjaviti oblast
tam kjer bi krili pravne predpise.
To je bilo vedno moje mnenje o po-
licijski in je v resnici osnovna stvar,
ki loči civiliste od vojske, policista
od vojaka.

»Vem, da je bilo včasih za policiste
to težko razumeti. Svojo dolž-
nost so izpolnjevali v zadnjih 15
mesečih na področju, kjer mnogo
britanskih in ameriških vojakov iz-
polnjuje svoje vojaške dolžnosti. Zi-
velo se med njimi in zadnji po vrsti
in ne zadnji po pomenu so nosili

Več elektrike
za skupaj bivajoče družine

Zaradi dejstva, da v mnogih sta-
novanjih, ki imajo en električni
števec, živi več družin in ker doba-
va 180 kilovatov elektrikega toka
na mesec ni zadostna za taka sta-
novanja, so področni ukaz o ome-
jitvi porabe elektrikega toka spre-
menili takole:

»Za štiričlansko družino je po-
trošnja za razsvetljavo in do-
mno uporabo omejena na 180
kilovatov na mesec; za vsako
nadležno osebo, ki pripada isti
družini bo na razpolago nadalj-
njih 30 kilovatov na mesec do
najvišje skupne potrošnje 300
kilovatov na mesec.

»Za vsako nadaljnjo družino
v istim stanovanju bo na raz-
polago največ 225 kilovatov na
mesec, in sicer tako: 135 kilo-
vatov za vsako štiričlansko dru-
žino, po 22,5 kilovatov pa za
vsako nadaljnjo osebo.

»Posamezni sorodniki ali po-
samenjaki, ki žive z družinami,
ne bodo upoštevani kot družina
zase pri določbah za omejitve
elektrikega toka.»

REDNO POROTNO SODIŠČE

Ilič obsojen na dosmrtno ječo
zaradi roba in namernega umora

Včeraj so pred rednim porotnim sodiščem zaključili raz-
pravo proti Vasu Iliču, rojenemu v Kragujevcu (Srbija), ki je bil
obtožen umora, ker je 18. januarja 1946 s samokresom na
Opčinah ustrelil Salvatoru Jacono, potem ko mu je ukradel listni-
co s 3.000 lirami in še vsoto 40.000 lir. Jacona je zaradi ran
14. februarja umrl. Obtožene se je moral poleg tega zagovarjati
zaradi tatvine, ker je ukradel Elisi Guanin zlat prstan
in briljanti v vrednosti 25.000 lir in 1.000 lir katerim Metković.
Sodišče je spoznalo obtožena za krivega roba in namernega
umora in ga obsodilo na dosmrtno ječo, od tega 6 mesecev v
samotni celici.

Obtožene, ki zna zelo slabo ita-
lijski jezik, je zanimal tako rob kakor
tudi umor. Brani se je skušal s
tremi alibi: po katerih naj bi bil
v času zločina drugje. Denar, ki
ga je imel pri aretaciji, naj bi iz-
hajal iz neke kupčije, medtem ko
naj bi mu dal samokres na Sušaku
v obrambo pred partizani. Priče so
popolnoma ovrgle te trditve in po-
tek zločina so po preučevanju re-
konstruirali takole:

Dne 18. januarja 1946 okrog 18
ure, se je pri postaji cestne želez-
nice na Opčinah Salvatoru Jaconi
prijel Ilič. Ilič je bil v tem času
v samokresu. Ko ga je are-
tirali, je res našel pri njem samokres
z nabojem v cevi in poneže se
v njem spoznal roparja in ranil-
ca. Po aretaciji je skušal s ano-
nimnimi pismi zvrniti krivdo na
druge osebe. Tudi na razpravi je
izjavil, da je pripravljen za zapr-
mi vrati povedati ime pravega
krivega. Javni tožilec se je temu upri-
kel je bila iz izpovedi pri obtožbe-
čeva krivda jasno dokazana in
zahteval za Iliča dosmrtno ječo s
dvema letoma samotne celice.

Branilec Franko Presti je dejal,
da ne verjame, da bi Ilič hotel mo-
riti, kajti v tem primeru bi oddal
več streliv.

Ob 13. uri je sodišče izreklo sod-
bo; obtožena je spoznala za kriv-
vega roba in namernega umora in
ga obsodilo na dosmrtno ječo.

ODSTRANITEV

LETALSKE BOMBE

Včeraj jutraj je edina čistilov
GAT v upravljalni družbe ACE
GAT v ulici Broletto odstranila in
onspozabil v neopasljivo letalsko
bombo ameriškega izdelka, ki je
tehtala nad 250 kg. Bombo so
odvrli v januarju 1944 in je
prednja naprej stop, nato tla in
se zarila 6 metrov globoko v
zemljo. Pripravljalna dela za od-
p je posebno otokalo pod-
zemno pritekanje vode.

SMRT - POSLEDICA

PROMETNE NESREČE

Včeraj jutraj ob 5.30. uri je na
kurirski odelci splošno bol-
nišnice umrla 66 letna Rosalia Pra-
selj iz Vipave, članjuna na Furian-
ski cesti št. 393, ki jo je v pone-
deljek popoldne v bližini parkov-
ljanskega pokopališča podri moto-
ciklist Antonio Linde.

RADIO TRST I

263,3 m - 1140 kc

SLOVENSKI SPORED

Cetrtek, 21. novembra

18.45 zbiranje ura; 19.15 slova-
nska igra »Prijudni komisar«; 19.45
pianist Danilo Svava igra slov-
skladbe; 20.45 napoved časa, vesti;
23.15 zadnje vesti.

Petek, 23. novembra

8.30. ura; 8.30. operetna
glasba; 11.30 življenje v Valiki Br-
tari; 11.45 slavni skladatelji; 12.15
avtorne predstave; 12.30 inter-
mezz; 12.45 napoved časa, vesti;
23.15 zadnje vesti.

ITALJANSKI SPORED

Cetrtek, 21. novembra

17.30 komorna glasba; 17.30 ples pri-
daju; 18.30 zbiranje ura; 18.30 slova-
nska igra »Prijudni komisar«; 19.45
pianist Danilo Svava igra slov-
skladbe; 20.45 napoved časa, vesti;
23.15 zadnje vesti.

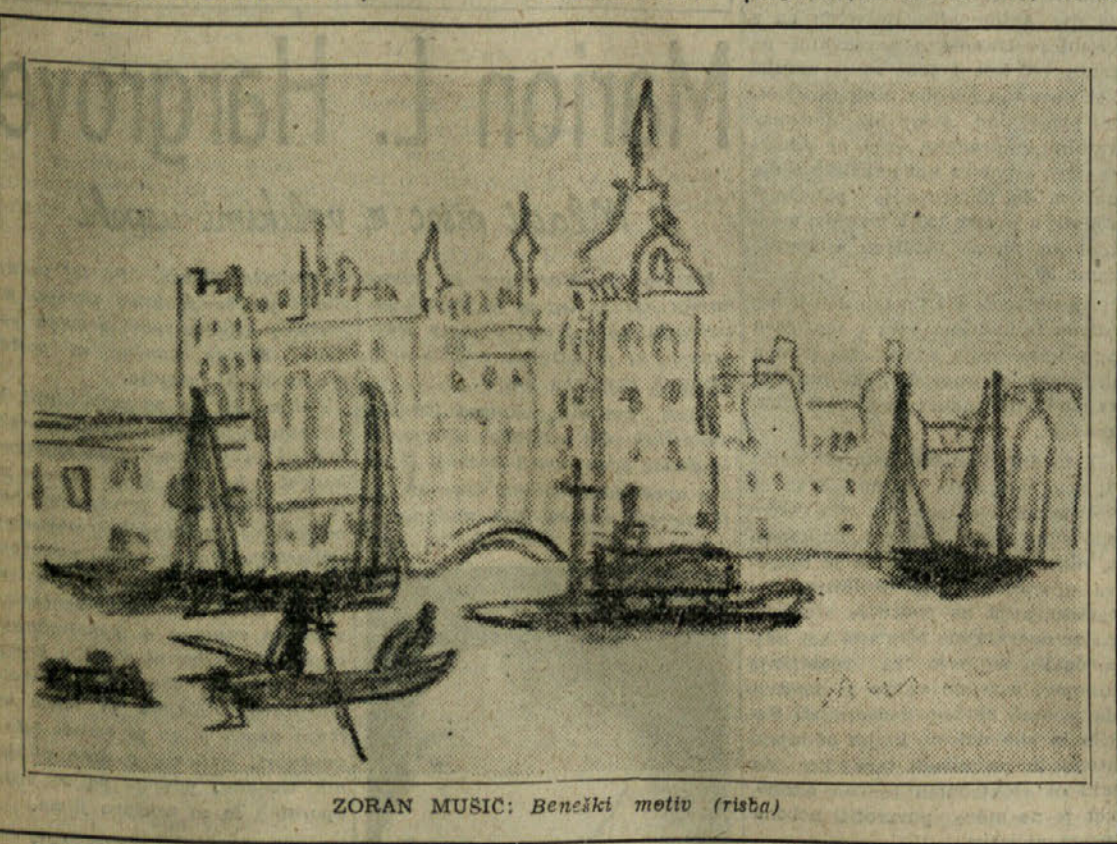
MALI OGLASI

DELAVCA - strokovnjaka za kose
in kožne izdelke sprejemamo takoj.
Ponudna na upravo P. D. 20074 D

Glasni urednik:

PRIMOŽ B. BRDNIK

Izdaja A. L. S.

ZORAN MUSIC: Benetški motiv (risba)

ALEXANDER ARNO

WANG-HO

1. POGlavJE

Zavonil je telefon, nato še en-
krat, zvoja, brez prestanka.
Nadzornik Muratow je skočil iz
postelje. Kaj pomeni to vztrajno
klicanje brez noči? Ne morejo kli-
cati od drugod, ki to policije, ker
samo tam poznajo njegovo telefon-
sko številko.

Izkal je stikalo, da bi prižgal luč
in tipal po steni na levi strani po-
stelje; končno je bil prižgal svetilko,
ki je napolnila sobo z medio svetlo-
tobo. Dvignil je slušalko in vprašal:

— Halo, kdo kličete? Tu nadzornik
Muratow od kriminalnega oddelka.

— Priđite k meni v Pankov, Bor-
kumska ulica 3., zlačin. — Nikl-

glas, ki je govoril naglo in nervo-
zno, mu je bil popolnoma neznan.

— Toda kdo govori? — je hotel
vedeti detektiv.

Nobena odgovora.

— Ali bi mogel vedeti, kdo kličete?

— Je še enkrat zavpil v slušalko.
Mir; on je že prekinil zvezo.

2.

— Kaj za vraga je to — je pri-
dušeno dejal Muratow in poklical
telefonsko centralo ter prosil, da
bi ugotovili številko aparata, s ka-
terim je bil preden govoril. Nekaj
časa je čakal, ko pa so mu povedali
številko, je neodločno obstal in se
arepo zazrl pred se.

— Borkumska ulica 3, drugo
nadstropje — je polglasno zamr-
mral, ko si je napisal naslov na
košček papirja. — Je to zvičaja?

Odprl je telefonski imenik in
kmalu našel, kar je iskal. Dvignil
je glavo, resen in zaskrbljen, ker je
misli, da povsem razume pomen
obvestila: v Borkumski ulici 3, dru-
go nadstropje, je stanoval njegov
kolega, policijski nadzornik Olbrig.

— Prav za res mora biti resna
zadeva — je mrmral, medtem ko
se je oblačil. Stopil je na cesto in
pred hleb zagledal avtozvoščnika; vl-
del je bilo, kot da ga čaka. Skočil
je v avto in ukazal:

— Borkumska ulica 3. Hitro.

Vozač je prikal:

— Vem — je dejal in skušal do-
seči hitrost sedemdeset kilometrov
na uro.

— Kako veste? — je zavpil Mu-
ratow in skušal prevpiti Mur-
torja.

— Pri vseh vragih, saj ste mi vi
povedali, ko ste me poklicali.

— Jaz sem vas... — se je začudil
Muratow in ni dokončal stavka.

Izvel je iz žepa beležnico in si
zapisal številko taksija.

Avto se je ustavil pred velikim
poslopjem, kjer je bilo nad vhodom
lahko razbrati št. 38. Muratow je
prijel na zvonec in malo poča-
kal; ko se dolgo časa nihče ni javil,
je pozvonil še enkrat, dolgo in obu-
pano.

Izbul je še skoraj potrpljenje
ko je našel na drugi strani vrta
korake in takoj nato ropot ključa
v ključavnic. Pojavil se je možak
čemernega obraza.

— Kaj pa vam je? Ste ponoreli?

— Polcija — je Muratow na
kratkot odsekal. — Ste hišnik?

Oni, ki je bil videti precej pre-
strašen, je pustil Muratow naprej.

— Sedite mi — je ukazal Mura-
tow in skoraj stekel po stopnicah.
Vrata, ki so imela tablico »O. OL-
brig«, so bila navedena odprta, toda
stanovanje samo je bilo videti, da
je pogreznjeno v popolno temo in
mir. Muratow je vstopil, prižgal luč
in opazil, da cesar se je vrata in vsto-
bal. Na tleh je ležal v polni mla-
kuži krvi njegov kolega Olbrig.
Muratow je stisnil ustnice, hlaček
pa je prestrašen zavpil.

— Bodite tih — je ukazal nad-
zornik; ko pa je začel zvonjenje
pri hišnih vratih, je dodal:

— Pojdite odpret. Kdor koli je,
prijeljejo ga sem.

Hišnik je odšel. Muratow se je
vrgel v naslanjaj in se bočno ozri-
el sam pogled mu je zadostoval,
da je razumel — kolega je mrtev
in vsaka pomoč je brezupna.

Prijel je rekonstruirati dogodke
zadnjih ur in podrobno pregledal
in preiskal posamezne predmete.
Posebno pažnjo je posvetil mizici,
ki je bila skrbno pripravljena za
dve osebi. Verjetno je zločinec ve-
čkrat skupaj s svojo žrtvijo. Moral
je pač biti dober znanec, ali pa
človek, s katero je Olbrig imel ne-
ke določene družabne stike.

Iz njega pa preničevanja ga
je zmotilo govorenje v pridobiti.

— Poklicaj — je tudi zadržal.
Častna beseda, da se mi v vsaj

UKINITEV PREPOVEDI
AMATERSKIH POSTAJ

Trat, 21. novembra

Poveljnik zavezniki-
ne službe je objavil preklic prepo-
vedi delovanje amaterskih radijskih
postaj na področju Julijske
krajine. Častnik je izjavil, da je bilo
glede amaterskih radijskih postaj
na področju A več nesporazumov
in napetih tolmachenj.

Clen IV proglasa št. 1 ZVU pre-
poveduje uporabo amaterskih ra-
dijskih postaj katere koli valovne
dolžine na tem področju. Proglas
dolga kazni za poset brezčinskih in
drugih radijskih aparatov za pre-
nos signalov ali brzojav. Za delo-
vanje takih radijskih postaj ne bo
dodol izdal dovoljenja). Te dolo-
be veljajo za osebe vseh narodnosti,
zavezniki in zobjava (Lukelčič) z
Reke, ki je politi 1940 služil kot
vojak v okolici Kanala in o kate-
rom tedaj niso imeli nikake
vesti. Lukelčičeva mati biva tre-
notno v Genovi; brzojavno so jo
obvestili, naj zaradi morebitne
identifikacije trupa pride v Gorico.

Tržačanka spoznala
žrtve iz jame pri Sv. gori

Kljub temu, da so ogled ostankov
trupel, ki so jih 11. nov. našli v
jami pri Sveti gori, zaključili že v
soboto, še vedno razne osebe pro-
sijo in tudi dobiti dovoljenje za
ogled. Predvsem gre za osebe iz
krajev, ki so bolj oddaljeni od
Gorice, za sorodnike izgnanih ali
vojnih pogrešanih. Tako se je
včeraj v pokopališčni trtiščni
glasila neka gospa iz Trsta, ki je
na podlagi ostankov edine osebe
izkaznice in zobjava spoznala svojo
nečaka Lucchinja (Lukelčič) z
Reke, ki je politi 1940 služil kot
vojak v okolici Kanala in o kate-
rom tedaj niso imeli nikake
vesti. Lukelčičeva mati biva tre-
notno v Genovi; brzojavno so jo
obvestili, naj zaradi morebitne
identifikacije trupa pride v Gorico.

Tržačanka spoznala
žrtve iz jame